

מקורות התורה

40 - המסורה והמסורנים - א'

מכללת מבושרת ירושלים

A] TORAH MIN HASHAMAYIM

1.

וְהִיטֹד הַשְּׁמִינִי - הוּא תוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם. וְהוּא, לְהַאֲמִין שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַמְצוּיָה בְּיָדֵינוּ הַיּוֹם הַזֶּה - הִיא הַתּוֹרָה הַנִּתְּנָה לְמֹשֶׁה, וְשֶׁהִיא כְּלָה מִפִּי הַגְּבוּרָה, רְצוֹנִי לֹמֵר: שֶׁהִגִּיעָה אֵלָיו כְּלָה מֵאֵת ה', בְּהִנָּעָה אֲשֶׁר תִּשְׁרָא עַל דֶּרֶךְ הַשְּׁאֵלָה 'דְּבוּר', וְלֹא יָדַע אִיכּוֹת זֹאת הַהִנָּעָה אֶלָּא הוּא, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, אֲשֶׁר הִגִּיעָה אֵלָיו. וְשֶׁהוּא בְּמִדְרַגַּת סוֹפֵר, שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ וְהוּא כּוֹתֵב כְּלָה, דְּבָרֵי יְמִיָּה⁴⁴ וְסִפּוּרֵיהֶם וּמִצְוֹתֵיהֶם, וְכִּי נִקְרָא⁴⁵: 'מְחֻלָּק'. וְאִין הַבְּדֵל בֵּין "וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וּכְנָעַן"⁴⁶, "וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ קְהָ[י]טְבָאֵל בֵּת מִטְרָד"⁴⁷, אוֹ "אֲנָכִי ה'"⁴⁸, וְ"שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד"⁴⁹, הֵפֵל מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהֵפֵל תּוֹרַת ה' תְּמִימָה, טְהוּרָה, קְדוּשָׁה, אֱמֶת. וְלֹא הָיָה מְנַשֶּׁה אֶצְלָם⁵⁰ כּוֹפֵר וּמְתַעֲתֵעַ יוֹתֵר מִכָּל כּוֹפֵר, אֶלָּא מִפְּנֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ כִּי בַתּוֹרָה לֵב וְקִלְפָה, וְכִי אֵלֹו דְּבָרֵי תִּמְמִים וְהַסְפּוּרִים אֵין תּוֹעֵלֶת בָּהֶם, וְכִי הֵם מֵאֵת מֹשֶׁה. וְהוּא עֲנָן "אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם", אֲמָרוּ⁵¹, שֶׁהוּא הַמַּאֲמִין כִּי כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה מִפִּי הַגְּבוּרָה, חוּץ מִפְּסוּק אֶחָד, שֶׁלֹּא אֲמָרוּ הַקֶּבֶ"ה, אֶלָּא מֹשֶׁה מִפִּי עֲצָמוֹ, וְזֶה הוּא: "דְּבָרֵי ה' בָּזָה"⁵², יַחֲעֲלָה ה' מִמַּאֲמַר הַכּוֹפְרִים. אֶלָּא כָּל מְלָה⁵³ מִמֶּנָּה יֵשׁ בָּהּ חֻקִּמוֹת וּפְלָאִים לְמִי

רמב"ם הקדמה לפרק חלק עיקר ח' - תרגום ר' י. שילת

- According to the Rambam, is the text of the Sefer Torah today identical to that which was written by Moshe?

2.

אני מאמין באמונה שלמה, שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבנו עליו השלום

אני מאמין - עקר ח' (נוסח אשכנזי)

3.

וְשֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה מִן הַשָּׁמַיִם

אני מאמין עקר ט' (נוסח ספרדי)

- What are the implications of the different versions of the Ani Ma'amin?

4.

The Eighth Principle embodies two distinct concepts. The first concept expressed in this principle is that the Torah in its entirety was handed down by God to Moses. The phrase "the whole of this Torah found in our hands" is crucial to the formulation of this concept. This principle affirms not simply the validity of the *mesorah*, or tradition, which postulates that the Torah was transmitted by Moses, but also the belief that the Torah which is in our possession was handed down by Moses in its entirety and that no additions or changes were made at any subsequent time. The Talmud, *Sanhedrin* 99a, declares that denial of the divine origin of a single word or letter of the Torah is tantamount to rejection of the Torah in its entirety. This principle is, in effect, an affirmation of the authenticity of the Masoretic text.

It is indeed remarkable that despite the vicissitudes of time, and the many upheavals and wanderings to which the Jewish nation has been subjected, the Scrolls of the Law in the possession of even the most far-flung and widely separated Jewish communities are identical in virtually every respect. The variant spellings of the word *daka* in Deuteronomy 23:2 are the exception which proves the rule. The word is spelled with an *alef* in many of the Torah scrolls of Western Jews but with a *heh* in Oriental scrolls¹—a variation of textual significance only, but one which is of no significance whatsoever in terms of cognitive meaning.

5.

The Inscriber of God's Words

The *Ani Ma'amin* version of this Principle reads: "I believe with complete faith that the entire Torah which is now in our possession is the same as that which was given to Moshe Rabbeinu, may he rest in peace." This rendition of the eighth Principle expresses the belief that the Torah we have now is the same Torah that was given to Moshe Rabbeinu at Sinai. Although the phrasing chosen by the author of *Ani Ma'amin* is reminiscent of the actual text of the Rambam, it does not reflect his main concern in this Principle.

The text of this Principle reads:

"We believe that the entire Torah in our possession today was given [to us] by the Almighty through Moshe Rabbeinu, by means of the medium we metaphorically call "speech". No one knows the real nature of this communication except Moshe, to whom it was transmitted. He was like a scribe receiving dictation. He wrote the history, the stories, and the commandments. Therefore he is called [tne] inscriber'."

Clearly, the thrust of this Principle is the conviction that every letter of the Written and Oral Law transmitted through Moshe Rabbeinu was of Divine origin. Moshe Rabbeinu merely served as a conduit for communicating it, or as a "scribe", as the Rambam himself describes him.

In contrast, it is difficult to understand *Ani Ma'amin* literally, i.e., that the Torah we now possess is the same Torah given to Moshe Rabbeinu. It is true that as long as the Temple stood and the Torah scroll which Moshe Rabbeinu wrote was kept there, the Jewish People had a standard to which to compare all new Torah scrolls that were written. But we are told¹⁹ that after the destruction of the Temple, when Ezra returned to Israel, he found three Torah scrolls which were either considered valid. Even so, there were minor discrepancies among them, which were maintained or discarded depending on whether they appeared in two of the three scrolls. Although the Torah itself instructs Jews to follow the majority in making a decision,²⁰ one suspects that after many such occurrences, his decisions are not going to produce *absolutely* accurate reproductions of the original Sinai version. The Talmud, too, says we are no longer experts in the exact spelling of many words. Consequently, the rabbis could not count the exact number of letters in the Torah.²¹ Certainly, these were very minor variances—such as spelling a word with a *hei* or an *alef*, or with or without a *vav*—changes which did not seem to affect the meaning significantly.

The Rambam knew very well that these variations ex-

isted when he defined his Principles. The words of *Ani Ma'amin* and the words of the Rambam, "the entire Torah in our possession today," must not be taken literally, implying that all the letters of the present Torah are the exact letters given to Moshe Rabbeinu. Rather, it should be understood in a general sense that the Torah we learn and live by is for all intents and purposes the same Torah that was given to Moshe Rabbeinu. The real emphasis of this Principle is that this Torah, which includes both the Written and Oral Law, is word for word, *letter for letter from the Almighty*, and absolutely none of it was edited by Moshe in any way whatsoever. There is not one phrase, not one letter that Moshe added to clarify or explain what was transmitted to him. He had no input of any kind but functioned only as the mouthpiece of the Almighty.

19. *Sofrim* 6:4.

20. See Exodus 23:2.

21. *Kiddushin* 30a.

- How do these two contemporary thinkers deal differently with the issue of the accuracy of the text of the Torah?
- Which approach have you heard in the past?

B] THE 'MASTER' TORAH

6. ויכתב משה את התורה הזאת ויתנהג אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל

דברים לאט

7. (כד) ויהי ככלות משה לכתב את דברי התורה הזאת על ספר עד תמם: (כה) ויצו משה את הלויים נשאי ארון ברית ה' לאמור: (כו) לקח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם והיה שם בך לעד

דברים לא, כד-כו

8. ולפני מותו נתעסק בכתובה, וכתב שלשה עשר ספרי תורה כולם גוילים מן בית בראשית עד למד ישראל, ונתן ספר לכל שבט שיתנהג על פיו, והשלשה עשר נתנו ללוים ואמר להם לקוח את ספר התורה הזה וכו'

הקדמת הרמב"ם למשנה

- What is the function of the 'Master Torah' that Moshe prepared before his death?

9. (מלכים א' ח') אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה; מאי 'אין בארון רק'? מיעוט אחר מיעוט. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת שמונה בארון

בבא בתרא יד.

10. ספר עזרה - (רש"י - ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך צהקל וכן גדול זיה"כ)

בבא בתרא יד: ורש"י שם

11. המלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה ומגיהין אותו מספר העזרה ע"פ בית דין הגדול

רמב"ם הלכות תפילין ומוזיה וספר תורה פרק ז הלכה ב

- What is the function of the 'Master Torah' that Moshe prepared before his death?

C] THE LAST TWELVE PESUKIM

12. א ויעל משה מערבת מואב אל-הר נבו ראש הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו ה' את-כל-הארץ את-הגלעד עד-דן: ב ואת כל-נפתלי ואת-אשר ואת-מנשה ואת-כל-אשר יהודה עד הים האחרון: ג ואת-הנגב ואת-הפסגה בקעת ירחו עיר התמרים עד-צער: ד ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאבותיך ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה ה'ראיתך בעיניך ושמה לא תעבר: ה ולמית שם משה עבד ה' בארץ מואב על-פי ה': ו ויקבר אותו בגל בארץ מואב מול בית פעור ולא-ידע איש את-קברתו עד היום הזה: ז ומשה בן-מאה ועשרים שנה במותו לא-כהתה עינו ולא-גס לחה: ח ויכבד בני ישראל את-משה בערבת מואב שלשים יום ויתלמו ימי בכי אבל משה: ט ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה כי-סמך משה את-ידיו עליו וישמעו אלו בני-ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את-משה: י ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל-פנים: יא לכל-האזנות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו: יב ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל-ישראל:

דברים פרק לד

- Who wrote the last 12 pesukim of the Torah if Moshe had already gone up the mountain to die?

13. אמר רבי יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב: שמנה פסוקים שבתורה, יחיד קורא אותן בבהכ"נ. כמאן? דלא כר"ש; דתניא: וימת שם משה עבד ה'. אפשר משה חי וכתב וימת שם משה? אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע בן נון, דברי רבי יהודה אמר לו ר"ש: אפשר ס"ת חסר אות אחת? וכתבי: (דברים ל"א) לקוח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו וגו'! אלא, עד כאן הקב"ה אומר ומשה וכותב, (רש"י - ומשה אומר אחריו כדי שלא יטעה בכתב וכותב). מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה וכותב בדמיון (רש"י - ולא היה אומר אחריו מרוב צער). כמה שנאמר להלן: (ירמיהו ל"ו) ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר כדיו; (רש"י - שלא היה אומר אחריו משום דקיונות הוו). לימא, דלא כר"ש! אפ"ל תימא ר"ש, הואיל ואישתני אישתני (רש"י - דנכתב בדמיון אישתני משאר ס"ת)

מנחות ל.

- Summarise the two opinions as to who wrote the last pesukim of the Torah
- What does it mean that ‘Moshe wrote them ‘in tears’?

14. **וימת שם.** מכאן ואילך כתב יהושע. ר'מאיר אומר משה כותב בדמע. מר אמר חדא ומא"ח ולא פליגי! ומלת 'בדמע' הוא מלשון מלאכת דדמעך (שמות כב:כח) - ענין ערבוב, כלומר תערובות אותיות, שהיה כותב מכאן ואילך עפ"י צירופי תיבות ואותיות, והם שמותיו של הקב"ה. ולא היה נקרא וימת משה רק תיבות אחרות עפ"י סודות התורה. ולאחר מיתתו כתבן יהושע כפי שניתן לו רשות לגלות. הנה לא פליגי כלל, כי באמת כתבן משה ולא חסר אפילו אות אחת, רק שלא כתב שמונה פסוקים אלו לפי הנגלה רק כפי הצירופים, וזהו בדמע. ויהושע כתבן כפי הנגלה, ושני הדעות מסכימים לדעה אחת כי נכתבו ע"י שניהם ע"י משה הנסתר והסוד, וע"י יהושע הנגלה כאשר היא כתובה בידינו (הגר"א). והדברים ראויים למי שאמרם. ונראה שנטה מפירש"י שכתבו בדמע מרוב צער, כי לא נצטער משה במיתתו, אבל מת מיתה רצונית ובנפש שמחה לקיים מצות בוראו שצוהו ומות בהר, כמש"ש:

הכתב והקבלה דברים לד:ה

15. אלא מלמד שהיה משה כותב בדמע מה שאמר לו הקב"ה

ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה(רמז תתקמט)

16. הקצ"ה אומר ומשה כותב ומכאן ואילך הקצ"ה אומר ומשה כותב דממע. פי' והפרש שציניהם כי הראשונים נכתבים בדיו והאחרונים נכתבים דממע

חידושי הריטב"א בבא בתרא טו.

17. ויעל משה - לפי דעתי, כי מזה הפסוק כתב יהושע, כי אחר שעלה משה לא כתב, ודרך נבואה כתבו

אבן עזרא דברים לד:

18. וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹקִים וַיַּחֲאֵב אֶבְרָם גְּדוּלָּה וַיְקִימָהּ שָׁם תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּמִקְדָּשׁ ה'

יהושע כד:כו

19. **ויכתב יהושע וגומר** - נחלקו אמוראים - חד אמר אלו ח' פסוקים מן וימת משה עד לעיני כל ישראל שברי ס"ת חסר והשלימו. וחד אמר פרשה זו של ערי מקלט כתב בספרו כמו שכיו כתובים בספר התורה

רש"י שם

20. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִל בְּאַרְצָּ מוֹאָב מִלִּבַּיִת פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה

דברים לד:ו

21. עד היום הזה - דברי יחושע. ויתכן שכתב זה באחרית ימיו

אבן עזרא שם

- What are the implications of the position that Yehoshua completed parts of the Sefer Torah?

22. אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הָיִדְּוֹ בַּמִּדְבָּר בְּעֶרְבָה מִוֶּל סוּף בֵּין-פָּאֲרוֹן וּבֵין-תַּפֵּל וּלְבָנוֹ וְחֻצֹתָיו וְדִי זָהָב

דברים א:א

23. בעבר הירדן במדבר, בערבה. ואם תצין סוד השמים עשר, גם ויכתוב משה (דברים לא:כז), והכנעני אז צאֵרָץ (צֵרָא' יצו:), צֵהר ד' יראה (שם כז:יד), והנה ערשו ערש צֵרָלָ, (דברים ג:יא) חכור האמת

אבן עזרא דברים א:ב

24. (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָא עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאַרְצָא

בראשית יב:ו

25. הכנעני אז בארץ - יתכן שארץ כנען תפשה כנען מיד אחר. ואם איננו כן יש לו סוד. והמשכיל ידום

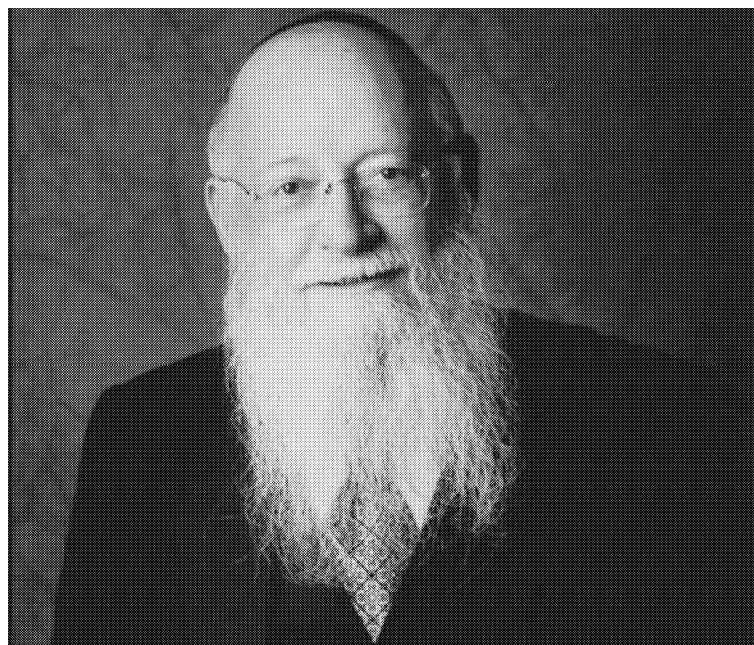
אבן עזרא בראשית יב:ו

Who's Who?

Rashi	R' Shlomo ben Yitzchak, 11C France
Ibn Ezra	R' Avraham ben Meir ibn Ezra, 12C Spain/France/England
Rambam	R' Moshe ben Maimon, 12C Spain/N. Africa
Ritzva	R' Yom Tov Asevilli, 13/14C Spain
Ktav VeHakabbalah	R' Yaakov Zvi Mecklenburg, 19C Germany
R' Yaakov Weinberg	Rosh Yeshiva, Ner Israel Baltimore, 20C America
R' J. David Bleich	Contemporary - R.I.E.T.S., America

R' Yaakov Weinberg

R' J. David Bleich